

РОЗДІЛ IV. ТРУДОВЕ ПРАВО

УДК 349.232

ПОНЯТТЯ ПРИНЦИПІВ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Божко В.М., к.ю.н., доцент

Полтавський національний технічний університет імені Ю. Кондратюка

Стаття присвячена визначенню дефініції поняття принципів оплати праці. З'ясовуючи притаманні їм ознаки, автор дійшов до висновку про визначальний вплив принципів оплати праці не лише на правотворчу, але й на правозастосовну діяльність у сфері винагороди за працю, що й дало йому змогу сформулювати дефініцію досліджуваного поняття.

Ключові слова: принципи оплати праці; норма права; правове регулювання оплати праці.

Божко В.Н. ПОНЯТИЕ ПРИНЦИПОВ ОПЛАТЫ ТРУДА / Полтавский национальный технический университет имени Ю. Кондратюка, Украина

Статья посвящена определению дефиниции понятия принципов оплаты труда. Определяя присущие им свойства, автор пришёл к выводу об обуславливающем влиянии принципов оплаты труда не только на правотворческую, но и на правоприменительную деятельность в сфере вознаграждения за труд, что позволило сформулировать дефиницию исследуемого понятия.

Ключевые слова: принципы оплаты труда; норма права; правовое регулирование оплаты труда.

Bozhko V.M. DEFINITION OF PRINCIPLES REMUNERATION / Poltava national technical university named after G. Kondratyuka, Ukraine

The article deals with the definition of principles remuneration. The author concluded that the principles of remuneration have a significant impact not only on lawmaking activities but on law-applicable as well, that enabled us to formulate a definition of the investigated concepts.

Key words: principles remuneration, law rule, legal regulation of remuneration.

Сучасна трансформація Української держави на ліберально-демократичну і соціально-правову потребує відповідного концептуально-методологічного забезпечення. Для вирішення цього завдання надзвичайно важливим є осмислення сутності такого явища, як принципи права. Адже саме в них відображається сутність права у всьому його різноманітті.

Однак актуальним є дослідження не лише принципів права, але й принципів оплати праці. Адже загальноновизнаним є поділ принципів права за сферою їх поширення на загально-правові, міжгалузеві, галузеві та принципи окремих правових інститутів [1, 105]. Тобто всім цим принципам притаманні спільні риси, а вирізняються вони лише сферою поширення своєї дії. Іншими словами, принципи права та принципи оплати праці, як принципи одного з інститутів трудового права, мають однакові властивості. Тому, зважаючи на це, а також на той факт, що саме принципи оплати праці є значно менш досліджені в науці трудового права, аніж принципи права, спробуємо виявити ті найважливіші риси, які єднають усі принципи права і, навпаки, вирізняють їх з-поміж інших правових явищ. Тобто, виявивши загальні властивості принципів права, їх можна буде екстраполювати і на принципи трудового права чи оплати праці. Це і дасть нам змогу сформулювати дефініцію поняття принципів оплати праці.

Актуалізує наше дослідження ще і той факт, що серед учених досі немає одностайності в розумінні сутності принципів права, а, отже, і принципів оплати праці.

Науково-теоретичною основою дослідження стали праці А.М. Колодія [4],

С.П. Погребняка [5-6], О.М. Ярошенка [8-9], В.І. Щербини [10], Р.І. Кондратьєва [11], П.Д. Пилипенка [12], С.М. Прилипка [13], Н.М. Хуторян [14] та інших дослідників.

Віддаючи належне науковому доробку названих учених, потрібно відмітити, що вони здебільшого спеціально не зосереджували свою увагу на властивостях принципів оплати праці.

Нашою метою є виявлення визначальних властивостей принципів права та принципів оплати праці, що дасть змогу сформулювати їх авторське визначення.

Проаналізувавши праці провідних дослідників, дійшли висновку, що з-поміж цілої низки рис, притаманних принципам права й принципам оплати праці, найбільше розбіжностей серед них виникає під час пошуку відповіді на те, що є первинним: норма права чи принципи права? Тобто, якщо принцип права не втілено в тексті правової норми, то чи володіє він здатністю регулювати суспільні відносини?

Так, С.С. Алексєєв стверджував, що „ті засади, які ще не закріплено в нормах права, не можна відносити до принципів права. Вони є лише ідеями правосвідомості, науковими висновками, але не принципами права” [1, 103]. Р.З. Лівшиць та В.І. Нікітінський теж переконані, що „правові принципи не існують поза конкретними правовими нормами, бо в принципі відображено те загальне, що виявляється в численних особливостях окремих норм” [2, 31].

Дискутуючи з О.С. Іоффе про юридичну силу принципів права, О.В. Смірнов також стверджує, що „принципи не можуть стояти над нормою права” [3, 31]. На його думку, принципи права є похідними від системи права, а тому є пізнішим продуктом творчості [3, 13]. Однак, чим тоді керується законодавець, коли формулює норми права, якщо самі принципи виводяться з норм? І хоча далі автор стверджує, що „принципи відображаються в нормах, а норми відображають принципи” [3, 15], дослідник не заперечує похідного від норм, від системи права, характеру саме принципів права. Адже автор говорить про їх діалектичну єдність, щоправда, „принципи проявляються не в одній, а в множині норм” [3, 22]. Тобто регулятором поведінки особи є норми, які можуть і суперечити принципу (адже, як стверджує дослідник, „одні норми розкривають принцип більш правильно, інші менш, а треті – не зовсім правильно”), але ними слід керуватись. Але далі вчений говорить про нормативний характер принципів права, бо вони є „невід’ємною частиною системи права” [3, 23]. Щоправда такий висновок є не зовсім зрозумілим. У чому ж полягає їх нормативність, якщо вони є похідними від системи права?

На нашу думку, далі О.В. Смірнов теж є не зовсім послідовним, коли стверджує: „Нормативністю володіють не лише принципи, безпосередньо сформульовані в статтях закону, але й ті, які такого закріплення не отримали” [3, 23]. Якщо ж принципи права не містяться в статтях, то незрозуміло, хто і керується чим їх формулює й навіщо? Не дає відповіді на це питання і наступна думка автора: „Пізнання принципів права не є самоціллю юридичної науки. Воно має велике практичне значення для законодавчих та правозастосовних органів, адже дає їм можливість чітко бачити державно-волеву та нормативну сутність системи права, її окремих галузей та інститутів” [3, 35]. По-перше, дослідник неодноразово стверджував, що принципи права є похідними від норм, тобто від волі законодавця, тоді навіщо йому, законодавцю, повертатись назад, щоб виявити ті принципи, які були ним закріплені в нормі в минулому? По-друге, раніше автор заперечував той факт, що у своїй діяльності правозастосовні органи керуються принципами права і протиставляв їм принципи діяльності судів, адміністративних органів тощо [3, 16-17].

„Правові принципи впливають ... на зміст не лише діючих, але й майбутніх норм (цікаво, яким чином, адже, на думку вченого, вони є похідними від системи права?),

оскільки при прийнятті нових норм права правотворчі органи керуються тими чи іншими принципами права”, – наголошує О.В. Смірнов [3, 25]. Якщо правотворчість зумовлена зміною існуючих норм права, то чи можна керуватись принципами, що втратили актуальність, бо вони похідні від норм, дія яких скасовується? А якщо правотворчість спрямована на прийняття нових норм, то чи можна поширювати дію одних принципів на інші суспільні відносини, адже принципи права, на думку вченого, – „це закріплені в законі ідеї”. А тому їх не можна використовувати при правотворчості, бо вона є процесом формулювання волі народу і держави. І доки цей процес не завершиться, воля названих суб’єктів ще не є формалізованою. До того ж, внаслідок цього правотворчого процесу можуть з’явитись і нові норми, що не відповідають чинним і колишнім принципам права.

А.М. Колодій переконаний, що саме принципи права консолідують правотворчість і правосуддя, надають внутрішньої цілісності діючій правовій системі, гарантують реалізацію прав й інтересів громадян [4, 3]. „Вони, за умови їх закріплення у Конституції, забезпечують єдність процесів створення права, його реалізації і охорони. Принципи права є критерієм оцінки права і методологічною основою його подальшого вдосконалення у тому розумінні, що одночасно на підставі принципів оцінюють рівень і ефективність реалізації права” [4, 3].

Таким чином, слід звернути увагу й на те, що вчений наголошує на визначальній ролі принципів права лише за однієї умови: якщо вони закріплені в Конституції. Інакше вони не можуть здійснювати нормативний вплив на суспільні відносини, на правотворчість та правозастосування. Проте, якщо домінують лише ті принципи, що відображені в Конституції України, то вони мають лише конституційну форму вираження. Тобто принципам права притаманні лише ті властивості, які характеризують норми конституції? У чому ж тоді полягає різниця між конституційно-правовою нормою і принципом права? Вони є тотожними за тими цінностями, які в них закріплені, а, отже, і за своїми властивостями? Навіщо тоді виокремлювати з-поміж цілої низки норм Конституції України ті, в яких містяться принципи права, адже їх властивості є тотожними до інших норм Основного Закону нашої держави?

Хоча, дослідивши генезу принципів права, вчений дійшов висновку, що їх становлення відбувається за наступною схемою: „суспільні відносини – правоположення юридичної практики – норми-принципи”, а отже дослідник робить висновок, що принципи можуть висуватися людьми стихійно, у результаті емпіричного досвіду або ж формулюватися свідомо на рівні теоретичних концепцій [4, 8]. Іншими словами, учений погоджується з тим, що принципи права виникають у надрах суспільства, але, на його думку, після їх поширеності в юридичній практиці вони потребують свого нормативного відображення в нормах права. Можливо саме тому він говорить про принципи права як регулятор суспільних відносин, адже вони повинні бути закріплені в нормі права.

С.П. Погребняк вважає, що під основоположними принципами права слід розуміти „систему найбільш загальних і стабільних імперативних вимог, закріплених у праві, які є концентрованим виразом найважливіших сутнісних рис та цінностей, що притаманні цій системі права, і визначають її характер і напрями подальшого розвитку” [5, 37]. Щоправда, наведена дефініція не зовсім очевидно висвітлює авторське розуміння можливих форм існування принципів права. Адже теза про „закріпленість у праві” або про „цінності, що притаманні системі права” (а не правовій системі) мають свідчити про підтримку дослідником нормативної концепції розуміння права. Однак сам дослідник вказує на те, що, на його думку, „право – це загальнообов’язковий соціальний регулятор, спрямований на забезпечення свободи шляхом визначення справедливої, рівної й гуманної міри належної і можливої поведінки, ефективна дія якого гарантується державою” [6, 14]. Крім того, вчений наголошує на тому, що принципи права – радше „*ius non scriptum*” (неписане право), аніж „*ius scriptum*”

(писане право); навіть після їх формалізації в юридичних актах вони стають лише „*ius scriptum sensu grammatico*” (записане право), а не „*ius scriptum sensu iuridico*” (писане право) [5, 36].

С.П. Погребняк також вказує на те, що для принципів зазвичай характерна опосередкована форма реалізації (суд має прийняти рішення відповідно до норм, але у світлі принципів права). Проте принципи права можуть бути й безпосередньою правовою підставою для вирішення справ. Це обумовлено тим, що право зобов'язане орієнтуватися на ті цінності, що втілені в принципах права, а однією з цілей застосування права є прийняття такого рішення, яке б узгоджувалося з принципами права [6, 14]. На думку автора, питання про безпосереднє застосування принципів права тісно пов'язане з проблемою добудови (розвитку) права під час його реалізації. Добудова права судовою владою є беззаперечним стандартом сучасної західної юриспруденції. Підкреслюється, що вона має відбуватися в процесі постійної комунікації між судьями, спільнотою юристів і громадськістю. Спрямованість на забезпечення принципів права є тією обставиною, що легітимізує добудову права [6, 14].

Н.М. Пархоменко у своєму дисертаційному дослідженні до формально-юридичних джерел права відносить також „нормативні принципи права” [7, 14]. Хоча незрозуміло: завдяки чому або кому вони стали нормативними і в чому саме полягає ця нормативність?

О.М. Ярошенко справедливо висловлює впевненість, що втілення ідеї правової держави зумовлює утвердження суверенітету народу як джерела влади, підпорядкованість держави суспільству [8, 3]. Але, окреслюючи види джерел трудового права, дослідник не згадує про принципи права як джерело загальнообов'язкових правил поведінки, до формулювання яких народ залучається безпосередньо. Про це свідчить наступне застереження вченого: „Не вдаючись докладно в наукову дискусію про принципи трудового права ... оскільки це не є предметом нашого дослідження” [9, 254]. Однак у формі яких джерел права народ може реалізовувати свою волю свої інтереси? Натомість О.М. Ярошенко стверджує, що „принципи трудового права, як і принципи права в цілому, самі по собі не регулюють ті чи інші суспільні відносини. Принципи права впливають на суспільні відносини не безпосередньо, а ніби опосередковано – через відповідні норми права” [9, 255].

Досліджуючи Конституцію України, вчений стверджує, що „конституційні принципи також мають нормативний характер, оскільки вони *узагальнюють* найважливіші соціальні, економічні й політичні явища та процеси матеріального й духовного життя суспільства, *дають їм оцінку* і вводять у рамки прийнятих у державі нормативів. Вони *тісно пов'язані з регулюванням суспільних відносин*, мають вирішальний вплив на правову систему й *діють як правові принципи*, якими зобов'язані керуватися всі органи й особи” [8, 11].

Наведена авторська думка породжує низку запитань. Чи правові й конституційні принципи, тобто ті, які мають конституційну форму вираження, діють однаково? Чи вони є рівною мірою загальнообов'язковими до виконання? Чи юридична сила правових принципів зумовлюється юридичною силою тих актів, у яких вони формалізовані? Чому дослідник не поширює властивості конституційних принципів на принципи права, а лише на правові принципи, тобто лише на ті, які відображені в нормі права? Адже сам учений наголошує, що конституційні принципи „*узагальнюють* найважливіші ... явища та процеси ... *дають їм оцінку*”, тобто з названих властивостей не впливає їх нормативність, вони не окреслюють певного правила поведінки, не містять санкції за його порушення. Вчений одночасно стверджує, що конституційні принципи, правові принципи „*тісно пов'язані з регулюванням суспільних відносин*”, і водночас „мають вирішальний вплив на правову систему”, „*діють як правові принципи*, якими зобов'язані керуватися всі органи, й особи”. Тобто, якщо спершу вони не визнавались засобом

правового регулювання суспільних відносин, а були лише тісно пов'язані з ним (очевидно через правовий вплив), то далі вчений більш категорично стверджує, що „вони мають не лише визначальний вплив на правову систему” (а, отже, не лише на систему права, правосвідомість, правовідносини тощо), але й „вони визнаються загальнообов'язковими до виконання”. Іншими словами, якщо принципи „загальнюють ... явища та процеси ... дають їм оцінку”, то що є загальнообов'язковим до виконання, якої поведінки від суб'єктів права вони вимагають, до чого і кого спонукають?

В.І. Щербина вважає, що принципи трудового права визначають спрямованість норм відповідної галузі права [10, 10], тобто вони є первинними щодо позитивних норм права. Однак дослідник у своєму дисертаційному дослідженні вносить на захист положення, що ним не лише „по-новому розкрито ... основні принципи трудового права” [10, 6], але й „уперше запропоновано ... закріпити в нормах трудового права принцип обопільності вкладення ресурсів та визначити напрями реалізації цієї ідеї у законодавстві, зокрема, в питаннях правового регулювання оплати праці в умовах ринкових відносин” [10, 7].

Аналіз змісту останньої пропозиції дослідника наводить нас до наступних висновків. По-перше, одним з основних принципів трудового права має стати „принцип обопільності вкладення ресурсів”. По-друге, принцип права є тотожним до ідеї, адже саме її реалізації прагне вчений. По-третє, дослідник переконаний, що принципи права мають втілюватись у суспільних відносинах лише тоді, коли вони відображені в нормах права. Напевно, саме тому вчений і пропонує закріпити новий принцип у трудовому законодавстві. Але, разом із тим, не змогли знайти авторського розуміння відповіді на таке питання: хто формулює принципи права? Невже лише законодавець при здійсненні ним нормотворчої діяльності? А чим він керується, формулюючи загальнообов'язкові правила поведінки? За нормативної концепції розуміння права він має керуватись нормами права, які мають вищу юридичну силу. Так, але чим тоді керується законодавець, формулюючи ті норми, які володіють найвищою юридичною силою? Іншими словами, якщо вчений формулює певний принцип, то чим він при цьому має керуватись, від чого відштовхуватись? Адже запропонований В.І. Щербиною принцип не відображено в жодній із норм позитивного законодавства. То чи має він право на існування?

Р.І. Кондратьєв переконує, що „принципи права не лише зумовлюють зміст конкретної норми, але й, будучи її складовою частиною, безпосередньо регулюють суспільні відносини” [11, 57]. І далі, розмірковуючи над сферою локального регулювання трудових відносин, яке може здійснюватись на основі принципів права, говорить про принципи трудового права як про „нормативні положення найбільш загального (всезагального) значення, тоді як локальні норми характеризуються найменшим рівнем локальності” [11, 65]. Тобто, на його думку, і норма права, і принцип права є засобами правового регулювання суспільних відносин, які вирізняються між собою лише сферою дії.

П.Д. Пилипенко теж впевнений, що „принципи права є первинними відносно права юридичного і становлять його сутність і зміст ... не перетворюючись на якісь інші правові субстанції існують реально” [12, 55-56].

С.М. Прилипко стверджує, що „соціальна держава ... перерозподіляє економічні блага відповідно до принципу соціальної справедливості” [13, 10]. Тобто очевидно, що принцип соціальної справедливості дослідник відносить до регуляторів суспільних відносин.

Розкривши зміст права соціального забезпечення як системи правових норм, учений наголошує, що ця система „будується на засадах поєднання приватного і публічного права та принципів соціальної справедливості” [13, 12]. Таким чином, на нашу думку, дослідник вказує на визначальну роль принципів права.

Н.М. Хуторян у висновках свого дисертаційного дослідження також вказала на принципи, відповідно до яких, на її думку, має реформуватись трудове законодавство [14, 24-25]. А оскільки жоден із названих нею принципів не втілено в нормі права, то, на наш погляд, очевидно, що дослідник визнає принципи права як своєрідний вектор розвитку принаймні системи трудового права, який зумовлює тенденції правового регулювання суспільних відносин.

Узагальнюючи позиції провідних учених, вимушені визнати існування різних позицій щодо взаємозв'язку принципів права (принципів оплати праці) та норм права. Тому, щоб знайти відповідь на наше питання, маємо дослідити якісь інші факти, відштовхуючись від яких зможемо виявити справжній взаємозв'язок принципів права та норм права, збагнути їх призначення у сучасному механізмі правового регулювання суспільних відносин.

На нашу думку, такими фактами можуть стати правові позиції Конституційного Суду України (далі – КСУ). Адже відповідно до ст.150 Конституції України рішення КСУ є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскарженими. Згідно абзацу третього пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 14 грудня 2000 року № 15-рп/2000 його „рішення мають пряму дію і для набрання чинності не потребують підтверджень з боку будь-яких органів державної влади” [15]. Оскільки, відповідно до ст.65 Закону України „Про Конституційний Суд України” від 16 жовтня 1996 року його рішення містять не лише резолютивну, але й мотивувальну частину, тому, на нашу думку, всі вони рівною мірою є загальнообов'язковими до виконання. Хоча, мусимо погодитись із позицією судді КСУ В.М. Кампа, висловленою ним в абзаці 3 підпункту 2.4. окремої думки до Рішення КСУ від 2 лютого 2010 року № 4-рп/2010, що для єдиного органу конституційної юрисдикції головною у рішенні завжди є мотивувальна частина, в якій він закладає правові позиції, що мають значення для правової системи держави в цілому, оскільки в ній КСУ не лише вирішує відповідний конституційний спір, але й розв'язує певні загальні проблеми цієї системи [16].

Усе це, на нашу думку, свідчить про актуальність виявлення (усвідомлення) тієї ролі, яку, на думку КСУ, відіграють принципи права в механізмі правового регулювання суспільних відносин.

Дослідивши правові позиції єдиного органу конституційної юрисдикції, прийшли до висновку, що принципи права є тими правовими явищами, які по-перше, зумовлюють, визначають зміст не лише правотворчої, але й правозастосовної діяльності держави, а, по-друге, принципи не спонукають, не роблять можливим, а вимагають від держави їх втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність.

Адже у своєму Рішенні від 11 жовтня 2005 року №8-рп/2005 КСУ стверджує, що „діяльність правотворчих і правозастосовних органів має здійснюватися за принципами справедливості, гуманізму” (абзац 2 пункту 4 мотивувальної частини) [17]. І далі: „Зазначені ... принципи ... передбачають ... правові гарантії, правову визначеність і пов'язану з ними передбачуваність законодавчої політики ... необхідні для того, щоб учасники відповідних правовідносин мали можливість завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх законних очікуваннях, що набуте ними на підставі чинного законодавства право, його зміст та обсяг буде ними реалізовано” (абзац 3 пункту 4 мотивувальної частини).

В абзаці 3 підпункту 4.3. пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 24 березня 2005 року №2-рп/2005 КСУ вказав на принцип непорушності прав і свобод людини і громадянина як на одну з найважливіших умов визначеності відносин між людиною та державою. На його думку, „розмір податкової застави, виходячи із загальних принципів права повинен відповідати сумі податкового зобов'язання, що забезпечувало б конституційну вимогу справедливості та розмірності” [18].

Згідно з Рішенням КСУ від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 принцип правової держави вимагає від неї утримуватися від обмеження загально визнаних прав і свобод людини і громадянина (абзац перший підпункту 5.3 пункту 5 мотивувальної частини) [19]. Завершуючи формулювання власної правової позиції, КСУ робить красномовний висновок: „Із конституційних принципів рівності й справедливості випливає вимога визначеності, ясності й недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування в правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі” (абзац другий підпункту 5.4. пункту 5 мотивувальної частини). „Цей принцип ... гарантує впевненість громадян у тому, що їхнє теперішнє становище не буде погіршено прийняттям нового закону чи іншого нормативно-правового акта” (абзац четвертий підпункту 5.4. пункту 5 мотивувальної частини).

Європейський Суд з прав людини сформулював власні правові позиції, згідно з якими принципи права також є тими чинниками, які зумовлюють зміст норм права. Так, у Рішенні від 18 лютого 2010 року у справі „Гаваржук проти України” сформульовано правову позицію, відповідно до якої „Суд має з’ясувати, чи відповідає Конвенції „Про захист прав людини і основоположних свобод” від 4 листопада 1950 року (далі – Конвенція) сам національний закон і, зокрема, чи відповідають їй загальні принципи, які сформульовані в ньому чи впливають з нього” (пункт 63). І далі: „Практика тримання обвинувачених під вартою без конкретного юридичного підґрунтя ... несумісна з принципом юридичної визначеності та принципом захисту від свавілля, які червоною ниткою проходять через Конвенцію і принцип верховенства права” (пункт 69).

Враховуючи також той факт, що відповідно до ст.17 Закону України „Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини” від 23 лютого 2006 року, при розгляді справ вітчизняні суди застосовують Конвенцію та практику Європейського Суду з прав людини як *джерело права*, а також зважаючи на схожу позицію КСУ щодо властивостей принципів права, маємо всі підстави для того, аби визнати принципи права взагалі та принципи оплати праці, зокрема підґрунтям не лише для правотворчості, але й для правозастосування.

Таким чином, на нашу думку, принципи права – це система цінностей, яка визначає зміст не лише системи права, але й всієї правової системи. Саме тому принципи оплати праці – це система тих цінностей, яка покладена в основу правового регулювання оплати праці, це така частина засад, яка визначає, зумовлює механізм правового регулювання оплати праці. Формами ж існування принципів оплати праці, на нашу думку, є правосвідомість, правовідносини, акти правозастосування тощо. Якщо принцип оплати праці формалізується у нормі права, то він не втрачає ознак принципу права. І навпаки: якщо якась цінність, ідея в нормі права набуває статусу норми-принципу, правового принципу, то лише через це вона (норма) не набуває властивостей принципу права. Адже норма права і принцип права вирізняються не лише юридичною силою; сферою дії; юридичною технікою їх формулювання; структурою, але й їх призначенням у механізмі правового регулювання.

Узагальнюючи все вищевикладене, дійшли висновку, що будучи своєрідним джерелом права, саме принципи права мають зумовлювати зміст вітчизняного законодавства взагалі та законодавства у сфері оплати праці зокрема. Тобто, принципи трудового права є похідними від принципів права, а не від трудового законодавства, а принципи оплати праці формують, зумовлюють механізм правового регулювання оплати праці. Іншими словами, принципи оплати праці потрібно виводити не із законодавства, дія якого спрямована на упорядкування оплати праці, а з тих цінностей та ідей, які панують у суспільстві та відображені в принципах права.

Саме тому вважаємо, що вітчизняним ученим потрібно більше уваги зосереджувати на

аналізі першоджерел – з'ясуванні змісту принципів права взагалі та принципів оплати праці зокрема з тим, щоб напрацювати конкретні пропозиції щодо вдосконалення існуючого механізму правового регулювання оплати праці, і, водночас, модернізувати трудове законодавство.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев С.С. Проблемы теории права: Курс лекций в 2-х т. / С.С. Алексеев. – Свердловск: Свердл. юрид. ин-т, 1972. – . – Т. 1. – 1972. – 396 с.
2. Лившиц Р.З. Принципы советского трудового права / Р.З. Лившиц, В.И. Никитинский // Советское государство и право. – 1974. – № 8. – С. 31–33.
3. Смирнов О.В. Основные принципы советского трудового права / О.В. Смирнов. – М.: Юрид. лит, 1977. – 216 с.
4. Колодій А.М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень»; 12.00.02 «Конституційне право» / А.М. Колодій; Київський ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1999. – 36 с.
5. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) / С.П. Погребняк. – Х.: Право, 2008. – 240 с.
6. Погребняк С.П. Основоположні принципи права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / С.П. Погребняк; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2009. – 36 с.
7. Пархоменко Н.М. Джерела права: теоретико-методологічні засади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Н.М. Пархоменко; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2009. – 32 с.
8. Ярошенко О.М. Джерела трудового права України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / О.М. Ярошенко; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2007. – 42 с.
9. Ярошенко О.М. Теоретичні та практичні проблеми джерел трудового права України: Монографія / О.М. Ярошенко. – Х.: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. – 456 с.
10. Щербина В.І. Функції трудового права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / В.І. Щербина; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2009. – 32 с.
11. Кондратьев Р.И. Сочетание централизованного и локального регулирования трудовых отношений / Р.И. Кондратьев. – Издат. объединение «Вища школа», Изд-во при Львовском государственном университете, Львов, 1977. – 151 с.
12. Пилипенко П.Д. Проблеми теорії трудового права / П.Д. Пилипенко. – Л.: Видавничий центр Львів. нац. ун-ту. – 1999. – 214 с.
13. Прилипко С.М. Предмет права соціального забезпечення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / С.М. Прилипко; Нац. юрид. акад. України

- ім. Я. Мудрого. – Х., 2007. – 47 с.
14. Хуторян Н.М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / Н.М. Хуторян; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2003. – 38 с.
  15. Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 2000 року № 15-рп/2000 // Офіційний вісник України. – 2000. – №51. – Ст. 2226.
  16. Рішення Конституційного Суду України від 2 лютого 2010 року №4-рп/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – №10. – Ст. 49.
  17. Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 // Офіційний вісник України. – 2005. – №42. – Ст. 2662.
  18. Рішення Конституційного Суду України від 24 березня 2005 року № 2-рп/2005 // Офіційний вісник України. – 2005. – №13. – Ст. 674.
  19. Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 // Офіційний вісник України. – 2005. – №39. – Ст. 2490.

УДК 349.22:351

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗМІН УМОВ ДОГОВОРУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Киян В.Я., к.ю.н.

*Запорізький юридичний інститут
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Розглядаються особливості проведення ротації в органах внутрішніх справ як окремого виду змін умов договору про проходження служби. Застосування даного поняття в нормативно-правових актах, які регулюють проходження служби в ОВС не в повній мірі відповідають вимогам трудового права. Пропонується адаптація поняття ротація кадрів до загальних норм трудового права.

Ключові слова: органи внутрішніх справ, проходження служби, ротація кадрів, переміщення по службі.

Kiyan V.Y. OSOBNOSTI PROVEDENIYA OTDELNYKH VIDOV IZMENENIY USLOVIY DOGОВОРА O PROKHOZHENIY SЛУЖБЫ РАБОТНИКОВ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ / Запорожский юридический институт Днепропетровского государственного университета внутренних дел, Украина

Рассматриваются правовые вопросы ротации кадров сотрудников органов внутренних дел как отдельного вида изменений условий прохождения службы. Употребление данного понятия в нормативно-правовых актах, которые регулируют прохождение службы в органах внутренних дел не в полной мере соответствуют требованиям трудового права. Предлагается адаптация понятия ротация кадров ОВД к общим нормам трудового права.

Ключевые слова: органы внутренних дел, прохождение службы, ротация кадров, перемещение по службе.

Kiyan V.J. PECULIARITIES OF INDIVIDUAL TYPES OF CONTRACT CHANGES ON SERVICE EMPLOYEES OF THE INTERIOR / Zaporizhzhya law institute of the Dnepropetrovsk state university of internal affairs of Ukraine, Ukraine

The peculiarities of carrying out some changes to the provisions of a treaty concerning the service of the workers of the law-enforcement bodies the summary. Legal aspects of the rotation of the staff of the workers of the law-enforcement bodies as a separate kind of changes of the conditions